

Biblioteca Județeană: Personalitatea săptămânii – Destinul unui Savant, Dimitrie Gusti și Sociologia Românească

15 feb. 2025

În perioada interbelică, România a dat naștere unei generații de personalități remarcabile, unite de dorința și capacitatea de a scoate țara din impasul economic, social, politic, educațional și cultural. Prin contribuțiile lor individuale și colective, aceștia au participat activ la consolidarea unei națiuni demne de trecutul și prezentul său. Dimitrie Gusti este un exemplu elocvent al acestei efervescente intelectuale și sociale, dedicându-se împlinirii idealului unei Români mândre și prospere.

La 145 de ani de la nașterea sa, influența lui Gusti asupra sociologiei, educației și politicilor sociale rămâne semnificativă. Personalitate complexă – pedagog, om de știință și gânditor angajat în viața publică –, el a influențat profund studiul societății românești, iar metodele sale de investigare, analiză și elaborare de strategii continuă să inspire generații.

Considerat unul dintre cei mai mari erudiți ai secolului trecut, Gusti a avut un aport esențial în evoluția culturii și societății românești. Ca profesor și cercetător, a fondat o Școală sociologică recunoscută internațional, inițiind cercetări monografice de referință și punând bazele unor instituții fundamentale pentru înțelegerea realităților sociale.

Implicarea sa activă în viața publică, inclusiv ca membru al Academiei Române și Ministru al Instrucțiunii Publice, i-a consolidat statutul de gânditor vizionar. Portretizat în moduri diferite în istoriile intelectuale ale culturii române, Dimitrie Gusti rămâne una dintre cele mai influente personalități ale României interbelice. Pasiunea sa pentru reformarea societății prin știință a definit o întreagă epocă și continuă să ofere un model de excelență intelectuală și angajament civic.

Dimitrie Gusti s-a născut la Iași pe 13 februarie 1880. În copilărie și în vacanțele școlare, își petrecea timpul atât în orașul natal, cât și în satele Nebuna și Bulbucani, unde familia sa deținea proprietăți. A urmat școala primară la internatul „Caracaș” și liceul la „Institutele Unite” din Iași, având profesori de renume precum Petru Poni și Alexandru Philippide. Elev eminent, s-a remarcat prin rezultate excepționale.

În 1898, și-a început studiile la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Iași, urmând în paralel cursuri la Facultățile de Drept și Științe. Însă curiozitatea sa intelectuală depășea oferta academică locală, astfel că, în căutarea unor răspunsuri la marile întrebări ale științei sociale, a ales să studieze în străinătate. După un an de filosofie în țară, pleacă la Universitatea din Berlin, iar ulterior se mută la Universitatea din Leipzig, unde rămâne până în 1904. Aici își definitivează formarea și obține doctoratul în filosofie, impresionând prin teza sa strălucită.

Departa de a deveni autosuficient, Gusti înțelege că drumul cunoașterii nu se oprește aici. Conștient de importanța studiilor juridice și statistice pentru aprofundarea sociologiei, își continuă pregătirea la Universitatea din Berlin, lucrând îndeaproape cu Franz von Liszt, renumit profesor de drept internațional. Deși nu avea certitudinea unei surse stabile de venit sau a duratei șederii în străinătate, voința sa puternică a învins orice obstacol. Astfel, și-a croit drumul spre o carieră academică remarcabilă și o contribuție majoră în sociologie.

Nu trebuie să ni-l imaginăm pe Dimitrie Gusti ca pe un tânăr impresionabil, copleșit de prestigiul universităților germane. Dimpotrivă, încă din anii de formare analiza critic ideile academice, asimilând doar ceea ce era inovator și util pentru scopul său – studiul societății și al vieții sociale.

Lucrările sale, rezultat al unor ani de studiu intens, evidențiază preocupări științifice ample, abordând multiple fațete ale realității sociale și integrând cele mai noi teorii și metode din domeniul sociologiei. Format sub îndrumarea unor profesori cu viziuni psihologice și voluntariste, a abordat teme variate, de la filosofie și etică la istorie, sociologie și drept. Expunerile sale, bine documentate și susținute de argumentații riguroase, combinau incursiuni istorice, analize ale realităților contemporane și confruntări între perspective teoretice diverse.

Sociabil și afectuos, Gusti nu se limita la cercurile universitare, ci întreținea legături strânse și cu românii aflați la Berlin. Printre aceștia se numărau I.L. Caragiale, Paul Zarifopol, Octavian Goga și, mai ales, Vasile Pârvan, care avea să-i devină cel mai apropiat prieten.

În 1908, Dimitrie Gusti se întoarce în țară și participă la concursul pentru ocuparea catedrei de Istoria filosofiei antice, însă candidatura sa este respinsă. Departe de a se lăsa descurajat, pleacă pentru un semestru la Paris, unde aprofundează gândirea lui Émile Durkheim, unul dintre fondatorii sociologiei. La întoarcere, se oprește la Berlin, unde un prestigios savant îi oferă un post de docent. Deși apreciat și foarte solicitat în mediul academic german, Gusti refuză oferta, hotărât să își construiască o carieră în România, unde simțea că avea o misiune de îndeplinit.

În 1910, la doar 30 de ani, devine primul profesor de sociologie din sistemul universitar românesc, preluând catedra de la Facultatea de Litere din Iași. Activitatea sa nu se limitează la predare, ci se extinde către o cercetare interdisciplinară riguroasă. Studiase sistematic sociologie, filosofie, psihologie, drept, economie și jurnalism, iar acum analiza în profunzime realitățile sociale, concentrându-se asupra celor mai relevante probleme ale epocii. Mai mult decât teorie, era interesat de aplicabilitatea cunoștințelor sale, formulând întrebări esențiale care aveau să stea la baza viitoarelor sale cercetări și inițiative.

Războiul din 1914-1918 și consecințele sale pentru România au scos la iveală probleme sociale majore. În acest context, Gusti a elaborat un program de reformă socială, sintetizat sub deviza „Asociației pentru Studiu și Reformă Socială”. Din această inițiativă a luat naștere Institutul Social Român, consolidat odată cu mutarea sa la București în 1920.

În perioada 1920-1930, prestigiul său în viața intelectuală și științifică din România a crescut considerabil, iar autoritățile guvernamentale i-au solicitat colaborarea la organizarea unor instituții de importanță națională: Societatea de Radiodifuziune, Casa Autonomă a Monopolurilor și Oficiul Național al Cooperăției.

Totodată, a fondat Asociația pentru Științe și Reforme Sociale, Institutul de Științe Sociale al României și Consiliul Național de Cercetări Științifice. În domeniul literar-științific, a lansat și condus revistele „Arhiva pentru știința și reforma socială” (1919–1943) și „Sociologie românească” (1936–1944).

Dimitrie Gusti a inițiat și coordonat, între 1925 și 1948, cercetarea monografică a satelor din toate provinciile istorice ale României, un proiect revoluționar în sociologia rurală. Studiile sale nu se limitau la o simplă descriere a satului românesc, ci urmăreau identificarea soluțiilor pentru problemele comunităților, acordând o atenție deosebită sănătății și igienei pentru îmbunătățirea calității vieții.

În 1939, a obținut legiferarea serviciului social, instituționalizând pentru prima dată la nivel mondial o abordare integrată ce combina cercetarea sociologică, acțiunea socială și pedagogia. Pentru a aduce cultura mai aproape de sate, a înființat primele cămine culturale, contribuind la educația și dezvoltarea comunităților. Printre realizările de referință ale Școlii Sociologice de la București, fondată de el, se numără și Muzeul Național al Satului, devenit simbol al patrimoniului și identității tradiționale românești.

Deși regimul politic instaurat după război nu aprecia valorile științifice promovate de el, până în 1947 a avut posibilitatea de a călători în Franța și SUA, susținând prelegeri la universități de prestigiu din Paris, New York, Philadelphia, Washington, Chicago, Wisconsin și Harvard. Colegii săi i-au recunoscut meritele, inspirându-se din modelul Școlii Sociologice de la București.

După instalarea regimului comunist, Gusti a fost exclus din viața publică și științifică, supravegheat și izolat. Apropierea de Regele Carol al II-lea și refuzul de a adera la Partidul Comunist i-au adus marginalizarea. În 1950, a fost evacuat din locuință fără dreptul de a-și lua manuscrisele și cărțile, fiind astfel separat de munca sa de-o viață.

Deși și-a dedicat existența unei misiuni nobile, sfârșitul său a fost marcat de exil interior – nu ca o înfrângere personală, ci ca o consecință a unui regim care a suprimat libertatea intelectuală în favoarea dogmelor ideologice. Poate mai dureros decât marginalizarea publică a fost prăbușirea propriei sale viziuni despre o Românie construită pe tradiție, participare și coeziune socială.

Ultimii ani i-au fost umbriți de boală, lipsuri materiale și supravegherea constantă a Securității. A murit la București, pe 30 octombrie 1955, într-o perioadă în care sociologia era interzisă în România, iar contribuțiile sale erau ignorate de regimul comunist. Deși părăsise uitat, decenii mai târziu, opera și exemplul său de implicare au fost redescoperite, readucând sociologia românească în prim-plan.

Moștenirea sa nu s-a pierdut, ci continuă să influențeze generații de cercetători, consolidându-i locul de necontestat în istoria sociologiei. Astăzi, numele lui Dimitrie Gusti rămâne sinonim cu dorința de a înțelege și transforma lumea în care trăim.

Bibliotecar, Luciana Macovei

Biblioteca Județeană „Nicolae Milescu Spătarul” Vaslui

Bibliografie: Dimitrie Gusti: Viață și personalitate. Ovidiu Bădina, Octavian Neamțu. București: Editura Tineretului, 1967. Școala sociologică a lui Dimitrie Gusti: documentar sociologic. Marin Diaconu. București: Editura Eminescu, 2000. Studii critice. Dimitrie Gusti; coordonator Henri H. Stahl. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1980.